

Sygn. akt V U 52/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 marca 2022 r.

Sąd Okręgowy w Kaliszu V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Stanisław Pilarczyk

Protokolant: sekr.sądowy Anna Sobańska

po rozpoznaniu w dniu 1 marca 2022 r. w Kaliszu

odwołania (...) Sp. z o.o.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

z dnia 1 grudnia 2021 r. Nr (...)

w sprawie (...) Sp. z o.o.

przy udziale J. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o ustalenie ubezpieczenie dot. J. A.

Oddala odwołanie

Sędzia Stanisław Pilarczyk

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 1 grudnia 2021 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w O., stwierdził, iż J. A., jako wykonujący pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek (...) Sp. z o.o., podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu:

- a) w dniu 28 lutego 2020 roku;
- b) od dnia 16 kwietnia 2020 roku do dnia 30 kwietnia 2020 roku;
- c) od dnia 1 czerwca 2020 roku do dnia 31 lipca 2020 roku;
- d) od dnia 1 listopada 2020 roku do dnia 31 grudnia 2020 roku.

W miesiącu lutym, kwietniu, czerwcu i lipcu 2020 roku podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe wynosiło 0 zł, w miesiącu listopadzie 2020 roku – 2 808,40 zł, a w miesiącu grudniu 2020 roku – 5 902,40 zł.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł płatnik składek (...) Sp. z o.o., domagając się zmiany zaskarżonej decyzji i ustalenie, iż J. A. nie podlega w spornych okresach ubezpieczeniu społecznemu. Odwołanie dotyczyło kwestii

interpretacji przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w sytuacji, gdy dany ubezpieczony jest emerytem i jednocześnie wykonuje pracę na podstawie umowy zlecenia i umowy o pracę.

Organ rentowy, w odpowiedzi na odwołanie, wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy poczynił następujące ustalenia faktyczne

J. A., w okresach, których dotyczy zaskarżona decyzja z dnia 1 grudnia 2021 roku, miał status emeryta.

(okoliczności niesporne)

J. A., z tytułu wykonywanej umowy zlecenia w spółce (...), został zgłoszony przez płatnika składek wyłącznie do obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego od dnia 1 grudnia 2019 roku do dnia 28 lutego 2020 roku i od dnia 16 kwietnia 2020 roku do dnia 31 grudnia 2020 roku. Od dnia 1 marca 2020 roku do dnia 11 października 2020 roku został on zgłoszony do ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania umowy zlecenia u innego płatnika niż płatnik składek spółka z o.o. (...), gdzie w miesiącu kwietniu, czerwcu, lipcu, listopadzie i grudniu 2020 roku nie osiągnął minimalnego wynagrodzenia. Od dnia 12 października 2020 roku do dnia 31 grudnia 2020 roku J. A. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę u innego płatnika nią spółka z o.o (...), z tytułu której nie osiągnął minimalnego wynagrodzenia.

(okoliczności niesporne – dokumenty J. A. – akta ZUS)

Sąd Okręgowy zważył co następuje

Odwołanie płatnika składek nie jest zasadne.

Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 12 ust. 1 w zw. z art. 13 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2021 roku poz. 423 t.j.) obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu podlegają osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Osoby te podlegają obowiązkowo wymienionym ubezpieczeniom od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy.

W myśl art. 9 ust. 4a cytowanej ustawy osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy, z zastrzeżeniem ust. 2c i 4b.

Natomiast zgodnie z art. 9 ust. 2c cytowanej wyżej ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w dany miesiąc jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a.

W świetle art. 18 ust. 1 cytowanej ustawy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców ustala się zgodnie z ust. 1, jeżeli w umowie agencyjnej lub umowie zlecenia albo w innej umowie o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnej (ust. 3).

Stosownie do treści art. 20 ust. 1 ustawy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, z zastrzeżeniem ust. 2 i ust. 3.

Zgodnie z brzmieniem art. 36 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, każda osoba objęta obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym podlega zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych.

Obowiązkiem płatnika składek – z mocy art. 46 ust. 1 i art. 47 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – jest obliczanie, rozliczanie i opłacanie należnych składek za każdy miesiąc kalendarzowych oraz przesyłanie w wyznaczonym terminie deklaracji rozliczeniowej, imiennych raportów miesięcznych oraz opłacanie składek za dany miesiąc.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2019 roku (III UK 548/17, Lex nr 2638597) podniesiono, iż „Zawarte w art. 9 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zastrzeżenie ‘odsyłające’ do ust. 2c tego przepisu powoduje, że zleceniobiorca uprawniony do emerytury lub renty pozostający równocześnie w stosunku pracy nie będzie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia tylko wówczas, gdy wynagrodzenie uzyskiwane przez niego w ramach stosunku pracy osiągnie kwotę co najmniej równą kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 18 ust. 4 pkt 5a powołanej ustawy).”.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy podniósł między innymi, iż zgodnie z art. 9 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w jego pierwotnym brzmieniu, obowiązującym faktycznie do dnia 31 grudnia 2015 roku, osoby, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 (czyli najogólniej rzecz biorąc osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, oraz osoby z nimi współpracujące), mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegały obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli równocześnie nie pozostawały w stosunku pracy, z zastrzeżeniem ust. 4b, dotyczącym jednak wyłącznie osób, które zawarły wymienione wcześniej umowy lub umowę o dzieło z pracodawcą, z którym pozostawały w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonywali pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostawały w stosunku pracy. Oznaczało to, że za wyjątkiem osób wymienionych w ust. 4b zleceniobiorcy mający ustalone prawo do emerytury lub renty i pozostający w stosunku pracy, z tytułu którego na podstawie ust. 4 podlegali obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, nie podlegali obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu realizowanej przez siebie umowy cywilnoprawnej bez względu na wysokość dochodu osiąganego z tytułu stosunku pracy oraz z tytułu owej umowy cywilnoprawnej.

Omawiany art. 9 ust. 4a od dnia 1 stycznia 2015 r. został zmieniony ustawą z dnia 23 października 2014 roku o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 1831) przez dodanie do jego końcowej części zwrotu „z zastrzeżeniem ust. 2c i 4b” w miejsce zwrotu „z zastrzeżeniem ust. 4b”, aczkolwiek na podstawie art. 6 ustawy zmieniającej art. 9 ust. 2c, również dodany tą ustawą, wszedł w życie dopiero od dnia 1 stycznia 2016 roku. Oznacza to, że zawarte w art. 9 ust. 4a zastrzeżenie „odsyłające” do ust. 2c tego przepisu także zaczęło obowiązywać od dnia 1 stycznia 2016 roku. Zgodnie zaś z art. 9 ust. 2c, osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a.

Zdaniem Sądu Najwyższego, nie ma racji Sąd Apelacyjny, uznając, że dodanie do art. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ust. 2c nie zmieniło sytuacji prawnej zleceniobiorców uprawnionych do emerytury lub renty oraz że zawarte w art. 9 ust. 4a „odesłanie” do tego przepisu ma charakter pozorny.

Co do zasady każda osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, to znaczy zleceniobiorca, podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym niezależnie od tego, czy jest uprawniona do emerytury i renty (z wyjątkiem osób wymienionych w art. 6 ust. 4). Zwolnienie zleceniobiorcy z tego obowiązku wynika natomiast z faktu równoczesnego pozostawania w stosunku pracy, który z mocy art. 9 ust. 1 wyprzedza inne tytuły podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, co dotyczy również emerytów i rencistów (por. art. 9 ust. 4 w związku z art. 9 ust. 4a). Dlatego właśnie emeryci i renciści tak jak pozostali zleceniobiorcy podlegają obowiązkowym

ubezpieceniom społecznym z tytułu wykonywania umów zlecenia „jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy”. Zawarte w art. 9 ust. 4a zastrzeżenie „odsyłające” do art. 9 ust. 2c, przy uwzględnieniu gramatycznych reguł wykładni, należy zaś rozumieć w ten sposób, że sytuacja prawna zleceniobiorcy uprawnionego do emerytury lub renty będącego równocześnie pracownikiem jest regulowana treścią pierwszego z wymienionych przepisów (nie podlega on obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia, a podlega im jedynie z tytułu stosunku pracy) tylko wtedy, gdy nie będzie wypełniała hipotezy ust. 2a. Wspomniane zastrzeżenie oznacza bowiem, że sytuacja prawna omawianej osoby w pierwszej kolejności powinna być oceniana przez pryzmat regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i dopiero wówczas, gdy hipoteza normy prawnej zawartej w tym przepisie nie zostanie wypełniona, sytuacja ta będzie uregulowana wprost normą wynikającą z art. 9 ust. 4a, która a contrario formułuje zasadę, zgodnie z którą zleceniobiorca uprawniony do emerytury lub renty pozostający w stosunku pracy nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia. Innymi słowy, ocena sytuacji prawnej zleceniobiorcy uprawnionego do emerytury lub renty pozostającego w stosunku pracy dokonywana z uwzględnieniem regulacji art. 9 ust. 2c powinna „wyprzedzać” ocenę dokonywaną wyłącznie na podstawie art. 9 ust. 4a. W praktyce z możliwością zastosowania zasady, w myśl której zleceniobiorca uprawniony do emerytury lub renty pozostający w stosunku pracy nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia, będziemy mieli zatem do czynienia wtedy, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu pozostawania w stosunku pracy osiągnie kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a (to znaczy kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę), na co jednoznacznie wskazuje brzmienie zdania drugiego art. 9 ust. 2c in fine, które nie określa przecież wymienionych tam „innych tytułów”, a zatem obejmuje także osoby pozostające w stosunku pracy. Natomiast, gdy podstawa wymiaru składek z tytułu pozostawania w stosunku pracy będzie niższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę, zleceniobiorca uprawniony do emerytury lub renty pozostający w stosunku pracy będzie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym również z tytułu wykonywania umowy zlecenia.

Opisany wynik wykładni językowej z całą pewnością pozostaje w zgodzie także z wykładnią systemową art. 9 ust. 4a. Zawarte tam również zastrzeżenie „odsyłające” do ust. 4b, należy wszak rozumieć w ten sposób, że osoby posiadające status określony w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, to znaczy wykonujące umowy cywilnoprawne zawarte z pracodawcą, z którym pozostają w stosunku pracy, lub na rzecz tego pracodawcy, podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, a w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne uwzględnia się im nie tylko przychód z tytułu stosunku pracy, ale również przychód z tytułu owych umów cywilnoprawnych (art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). W tym przypadku omawiane zastrzeżenie nakazuje więc bez wątplenia uprzednią ocenę sytuacji prawnej osoby, o której mowa w art. 9 ust. 4a, przez pryzmat regulacji zawartej w ust. 4b tego przepisu. Dlatego nie ma podstaw do przyjęcia tezy, że zastrzeżenie „odsyłające” do ust. 2c mogłoby być traktowane inaczej.

W ocenie Sądu Najwyższego, przy wykładni art. 9 ust. 4a i zawartego w nim zastrzeżenia odsyłającego do stosowania art. 9 ust. 2c nie można również pomijać reguł funkcjonalnych (celowościowych), odwołujących się do szeroko przytoczonego przez Sąd pierwszej instancji uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej z dnia 23 października 2014 roku, zgodnie z którym – najogólniej rzecz ujmując – wspomniane zmiany miały na celu dalsze rozszerzenie w interesie ubezpieczonych (dla zapewnienia im większej ochrony ubezpieczeniowej) obowiązku ubezpieczenia społecznego w przypadku zbiegu umowy zlecenia z inną aktywnością zarobkową lub kilku umów zlecenia. Zmiany te można zatem ocenić jako kolejną próbę „uszczelnienia” przez ustawodawcę systemu ubezpieczeń społecznych po to, aby eliminować występujące nadużycia, polegające wykorzystywaniu dotychczasowej konstrukcji art. 9 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych do wskazywania jako tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym tego tytułu, który generował najniższy przychód ubezpieczonego.

Podsumowując, Sąd Najwyższy uznaje więc, że zawarte w art. 9 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zastrzeżenie „odsyłające” do ust. 2c tego przepisu powoduje, że zleceniobiorca uprawniony do emerytury lub renty pozostający równocześnie w stosunku pracy nie będzie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia tylko wówczas, gdy wynagrodzenie uzyskiwane przez niego w ramach stosunku pracy

osiągnie kwotę co najmniej równą kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 18 ust. 4 pkt 5a powołanej ustawy).

Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 kwietnia 2021 roku (III U SKP 38/21, Lex nr 3219903), gdzie podkreślono, iż „Na podstawie zmian od 1 stycznia 2016 r. wybór zlecenia jako tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym nie jest jednak możliwy, gdy podstawa wymiaru składek jest niższa od minimalnego wynagrodzenia. Chodzi o sytuację zbiegu z kolejnym zleceniem lub z innym tytułem ubezpieczenia (art. 9 ust. 2c u.s.u.s.). Tym innym tytułem może być pracownicze zatrudnienie (art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy). W takiej sytuacji zatrudnienie pracownicze nie może być pomijane jako niepozostające w zbiegu z umową zlecenia. Już wcześniej praca na zlecenie nie mogła być pomijana w odniesieniu do stosunku pracy w relacji opisanej w art. 8 ust. 2a ustawy, co też potwierdzał art. 9 ust. 4b ustawy. Odróżnić należy wprowadzenie szerszej definicji pracownika na gruncie ubezpieczeń społecznych, obejmującej również zleceniobiorcę (art. 8 ust. 2a ustawy) i zmianę art. 9 ust. 4a – poprzez dodanie zastrzeżenia odwołującego się do ust. 2c z pozostawieniem ust. 4b – związaną z wprowadzeniem wymaganego progu podstawy wymiaru składek w wysokości minimalnego wynagrodzenia, jako „miary” tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Skoro taką miarę stosuje się w odniesieniu do stosunku pracy (art. 9 ust. 1 i ust. 1a ustawy), to uzasadnione jest stosowanie jej również do zatrudnienia na podstawie zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy). Konsekwentnie, na wymaganą wysokość podstawy wymiaru (minimalnego wynagrodzenia) składa się również zatrudnienie pracownicze jako ‘inny tytuł’ (art. 9 ust. 2c). Takie jest uzasadnienie dodania do art. 9 ust. 4a zastrzeżenia odwołującego się do regulacji z art. 9 ust. 2c.

Status emeryta nie uzasadnia odmiennej wykładni, gdyż wyłączenie przyjęte w art. 9 ust. 4a (‘jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy’) ustępuje wobec zmiany regulacji i dodania w tym przepisie zastrzeżenia łączonego z nowym rozwiązaniem z art. 9 ust. 2c. Zasadniczo nie ma podstaw do różnicowania podlegania ubezpieczeniom społecznym osób mających ustalone prawo do emerytury i podejmujących zatrudnienie na zlecenie lub na podstawie stosunku pracy (por. art. 9 ust. 4 i 4a). Wskazana wyżej miara minimalnego wynagrodzenia określa zatem wyjątek, czyli próg minimalnego wynagrodzenia, na osiągnięcie którego składać się może wynagrodzenie ze stosunku pracy. Ten wyjątek nie ma zastosowania, gdy łączna podstawa wymiaru składek z umów zlecenia, lub z innych tytułów, w tym także ze stosunku pracy, osiągnie minimalne wynagrodzenie. Wyłączenie przyjęte w art. 9 ust. 4a u.s.u.s. (‘jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy’) ustępuje zatem wobec dodania w tym przepisie zastrzeżenia łączonego z nową regulacją z art. 9 ust. 2c tej ustawy. Identyczny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 27 kwietnia 2021 roku (II UKSP 37/21, Lex nr 3252364), gdzie pokreślono iż „Zawarte w art. 9 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zastrzeżenie ‘odsyłające’ do ust. 2c tego przepisu powoduje, iż zleceniobiorca uprawniony do emerytury lub renty, pozostający równocześnie w stosunku pracy, nie będzie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia tylko wówczas, gdy wynagrodzenie uzyskiwane przez niego w ramach stosunku pracy osiągnie kwotę co najmniej równą kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 18 ust. 4 pkt 5a powołanej ustawy).”.

Sąd Okręgowy w całości podziela to stanowisko Sądu Najwyższego.

Skoro ubezpieczony J. A. w spornym okresie, wynikającym z zaskarżonej decyzji z 1 grudnia 2021 roku, wprawdzie podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zawartej umowy o pracę i umowy zlecenia u innych płatników, ale z tego tytułu nie osiągał w tym okresie minimalnego wynagrodzenia, to jako emeryt podlega również ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu z tytułu zawartej umowy zlecenia z (...) Sp. z o.o. Podstawa wymiaru składek J. A. w spornym okresie nie była kwestionowana przez odwołującą spółkę (...).

Mając powyższe na względzie, zgodnie z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., odwołanie płatnika składek, jako niezasadne, podlegało oddaleniu.

Sędzia Stanisław Pilarczyk